

РИЗИКИ В ТОВАРНІЙ ІННОВАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ*

МІЦУРА О.О., к.е.н.,
Сумський державний університет

Стаття присвячена проблемам визначення та управління ризиками в товарній інноваційній політиці підприємства. Проаналізовано способи врахування та оцінки цих ризиків, запропоновано підхід до їх групування.

The article is devoted the problems of risks determination and management of the enterprise's commodity innovative policy. The methods of accounting and estimating of these risks are analysed, approach to their grouping is offered.

Постановка проблеми. Загальновідомим є той факт, що процеси розроблення та виведення інноваційних товарів на ринок завжди пов'язані з високим ризиком втрати інвестованих коштів та недоотримання прибутку. Однак якщо розглядати це питання у площині товарної інноваційної політики підприємства, то ми зтикаємося з проблемою не тільки втрати вкладених коштів на її реалізацію, але також з можливістю надшвидкої втрати ринкових позицій, частки ринку, прихильності споживачів, що у свою чергу може призвести до катастрофічних та необоротних наслідків. Швидкість та масштабність цих процесів напряму залежить від своєчасності й якості управлінських рішень, котрі в свою чергу повинні ґрунтуватись на релевантній та достовірності інформації про ринкову кон'юнктуру, що для сучасних вітчизняних підприємств є нажаль необов'язковою умовою роботи. Тож питання управління ризиком в процесі реалізації товарної інноваційної політики перетворюється з тактичного на стратегічне, і має за мету не тільки запобігання втратам вкладеного капіталу, а й закріплення на ринку та забезпечення довгострокової прибутковості та підвищення ринкової вартості бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми

* Робота виконувалась за рахунок бюджетних коштів МОН України наданих як грант Президента України

управління інноваціями на підприємстві та товарною інноваційною політикою розглянуто у працях вітчизняних вчених А.В. Гриньова, А.П. Гречан, С.М. Ілляшенко, В.Я. Кардаша, В.В.Косова, І.В.Ліпціса, Р. Патори, Н.І. Чухрай, В.М. Щербаня. Також деякі питання управління новими товарами були окреслені у дослідженнях іноземних вчених І. Ансоффа, Г.Армстронга, П. Друкера, Дж.К. Джонса, Дж. Еванса, К. Келлі, Ф. Котлера, С. Міцуакі, К. Нордстрема, Е. Менсфілда, М. Портера, С. Рівкіна, Й. Ріддерстрале, Б. Твісса, Д. Траута та інших. У зазначених працях багато уваги приділяється успішності товарів на ринку, формуванню ефективної товарної політики, визначенню стратегічно важливих ділянок ринку, роботі зі споживачами на потенційно привабливих сегментах, підходам до управління попитом і пропозицією інноваційної продукції.

У працях визначених науковців управління ризиком розглядається як процес локальний і стосується більшою мірою комерційних ризиків підприємства в цілому. А питання системного підходу до визначення й управління ризиками в рамках товарної інноваційної політики та з її допомогою не знайшли повного висвітлення та вирішення.

Цілі статті. Таким чином за мету дослідження ставиться визначення та групування ризиків в товарній інноваційній політиці, розроблення підходів до їх урахування й уникнення (або зниження).

Виклад основного матеріалу. За своєю сутністю товарна інноваційна політика передбачає формування певного портфелю проектів товарних інновацій, які повинні дати підприємству можливість конкурувати на ринку у довгостроковій перспективі та створити тривалі переваги. За своїм характером інноваційні проекти нагадують інвестиційні. Якщо розглядати інвестиційний проект як проект, що передбачає вкладення інвестицій, тоді інноваційний проект є його підвидом. Але проекти товарних інновацій в свою чергу мають перелік додаткових особливостей та вимог, що не є типовими для інвестиційних проектів. Однак при усіх інших позитивних характеристиках інноваційного проекту його ніколи не буде прийнято до реалізації, якщо він не забезпечить повернення вкладених коштів за рахунок доходів від реалізації товарів; отримання прибутку, що забезпечить рентабельність інвестицій на рівні не нижче за бажаний для підприємства та/або інвестора; окупність вкладених коштів у межах строку, прийнятеного для підприємства та/або інвестора. [1] Визначення реальності досягнення таких результатів від інвестиційних

операцій і є основним завданням оцінки фінансово-економічних параметрів будь-якого інноваційного проекту. Тож за цих умов можна говорити про те, що інноваційний проект має відповідати вимогам до інвестиційних проектів але повністю ототожненим з ними бути не може.

Проведення оцінки ступеня ризикованості інноваційного проекту завжди є досить складним завданням, що, як витікає з попередніх досліджень, зумовлено низкою факторів, серед яких слід акцентувати увагу на нерівномірності та довгостроковому характері інвестиційних вкладень, дистанційованому у часі процесі отримання результатів від реалізації проектів, що в свою чергу обумовлює виникнення ситуацій невизначеності та ризику помилки, не тільки в процесі аналізу ситуації, але й безпосередньої реалізації інноваційних проектів.

Цілком логічно, що основним підсумком процесу реалізації товарної інноваційної політики повинен стати виражений у грошовій формі комерційний результат. Тому виведенню на ринок товарних інновацій повинен передувати ретельний аналіз. Деякі науковці [2] розглядають такий перелік проблемних питань:

1) в якій мірі і на який термін буде підвищена конкурентоспроможність продукції і які існують можливості розширення її збуту;

2) якими можуть бути витрати, а також співставлення їх з економічними результатами (не рідко виникає ситуація, коли при прориві на нові ринки і широкій демонстрації нових виробів, яким прогнозується перспективне майбутнє, на перших етап прибутку не видно, але при розширенні обсягів продажу за рахунок вірно обраної стратегії досягається позитивний результат);

3) які заходи можуть забезпечити зниження витрат та збільшення ціни;

4) чи достатній інноваційний, технічний, організаційний та фінансовий потенціал підприємства для швидкої реалізації інноваційної пропозиції.

Вибір кожного інноваційного проекту завжди супроводжується оцінкою його ефективності. У загальному вигляді методика проектного аналізу, що є найбільш поширеною у світі, включає комплексну експертизу та аналіз проекту за такими напрямками: технічний аналіз, маркетинговий аналіз, інституціональний аналіз, соціальний аналіз, екологічний аналіз, фінансовий аналіз,

економічний аналіз.

Коли ж іде мова про інноваційний проект зазначений перелік напрямів доцільно доповнити такими аспектами: інвестиційний, науковий, інноваційний. При цьому для кожного конкретного інноваційного проекту пріоритетність цих аспектів може змінюватись залежно від варіації умов реалізації.

У процесі реалізації та впровадження товарної інноваційної пропозиції здійснюється операційна, інвестиційна та фінансова діяльність, що формують склад та структуру грошових потоків по кожному з проектів, що входить до пропозиції. Всі зазначені види діяльності пов'язані з типовими ризиками, а, як наслідок, з ймовірністю втрат, що виникають при вкладенні підприємством коштів у виробництво інноваційних товарів.

Однак, при розрахунку суми грошових потоків для проектів товарних інновацій, особа, що приймає рішення, завжди спирається на дані, що є прогнозними, що також створюють неповну визначеність та зумовлює ризик помилки, оскільки особливість саме інноваційних проектів, складається в тому, що достовірно спрогнозувати суму вкладень та надходжень – завдання достатньо складне.

Величина грошових потоків залежить від певних чинників ризику, які загалом можна згрупувати за такими ознаками: група суб'єктивних чинників, що характеризують проект товарної інновації; група суб'єктивних чинників, що характеризують підприємство-інноватора та його внутрішнє середовище; група об'єктивних чинників, що характеризують ринкове середовище; група об'єктивних чинників, що характеризують макросередовище. Дія виділених груп факторів та можливі не прогнозовані їх зміни визначають необхідність врахування різних сценаріїв розвитку подій.

Ризик у товарній інноваційній політиці часом пов'язаний не стільки з ймовірністю економічного спаду, не прогнозованих змін у економічному, соціальному та політичному середовищі функціонування підприємства (група 3), скільки з коливанням попиту на інноваційну продукцію, змінами ринкової кон'юнктури, і, більшою мірою, активністю, гнучкістю, швидкістю реакції та мобільністю конкурентів (група 4). У сьогоденних умовах, розробка і створення товарних інновацій – це процес, що повинен бути безперервним. Жодне підприємство не може бути впевненим у своїх позиціях, зупинивши роботу на розробленням та створенням товарних інновацій.

Український ринок промислової продукції ще не набув гнучкості

притаманної ринкам Європи, США, Японії та інших розвинених країн світу. Згідно розрахунків проведених в рамках дослідження глобальної конкурентоспроможності країн світу, що були представлені на Всесвітньому економічному форумі у 2008 році [3], Україну віднесено до категорії країн з так званою «efficiency-driven есоному» (економіка орієнтована на нарощування ефективності). Це вже не «factor-driven есоному» (економіка орієнтована на створення виробничого потенціалу), але і далеко не «innovation-driven есоному» (економіка орієнтована на інновації). Для EDE характерним є підвищення ефективності виробничих процесів та якості продукції. Підвищення рівня конкурентоспроможності для цього типу економіки досягається за допомогою пріоритетності вищої освіти та наукового сектору, ефективності функціонування ринкових механізмів, ринку праці, удосконаленням фінансових ринків, якомога більш повним освоєнням внутрішнього ринку та розширенням присутності на зовнішніх ринках, формування ефективного механізму використання та захисту вже існуючих технологій.

За відсутності сформованої та самодостатньої інноваційної бази на рівні країни (що є характерною рисою для IDE) товарна інноваційна політика для підприємства ще не є єдиним можливим способом господарювання, але, враховуючи темпи глобалізації ринків, через 5-10 років вона стане основою конкурентоспроможності. Якщо ж Україна не зможе конкурувати на міжнародному ринку, вона поступово втрачатиме внутрішні ринки і як наслідок єдиною конкурентною перевагою для нас деякий час буде залишатись ресурсний потенціал країни, який однак не є невичерпним.

Тож щоб стати конкурентоспроможними необхідно не тільки займатись розробленням інновацій але і втілювати їх в життя. Як показують результати проведених досліджень, інноваційна активність українських підприємств не є задовільною. Основним стримуючим моментом, окрім нестачі фінансових коштів, є високий ступінь ризику, що супроводжує процес створення та виведення на ринок інноваційних товарів. Ситуації ризику виникають завдяки недосконалості та неоднозначності тлумачення законодавчої бази, недостатності наявної достовірної інформації про ринки збуту, нові технології та розробки, нерозвиненості механізму захисту інтелектуальної власності, тощо. І, оскільки, ліквідувати таку невизначеність не можливо, єдиним виходом для підприємства є визначення, врахування, прогнозування та розробка заходів з уникнення ризиків інноваційної діяльності та тих що пов'язані

з нею.

Висновки. За цих умов основним завданнями управління ризиками товарної інноваційної політики є розроблення такого портфелю товарних інновацій, складові проекти якого дозволять підприємству диверсифікувати свої несистематичні ризики; а також в процесі розроблення кожного з проектів товарних інновацій визначити та врахувати систематичні ризики.

Підводячи підсумки слід відзначити, що повна і послідовна реалізація основних функцій управління ризиком і переважна орієнтація їх на зняття факторів невизначеності вже на етапах формування товарної інноваційної політики дасть змогу будь-якому підприємству визначити головні пріоритети і проводити попереджувальну політику, спрямовану на зниження ризиків своєї діяльності в цілому, оскільки набагато легше попередити катастрофу, ніж потім боротися з її наслідками.

Література:

1. Липсиц И.В. Экономический анализ реальных инвестиций: Учебник / И.В. Липсиц, В.В. Коссов. – [2-е изд]. – М.: Экономистъ, 2003. – 347 с.

2. Онішко С.В. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності: Навчальний посібник / С.В. Онішко, Т.В. Пасентко, К.І. Швабій. – К.: КНТ, 2008. – 256 с.

3. The Global Competitiveness Report 2007-2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/GlobalEnablingTradeReport/index.htm>.